

BİR MİKRO ÜSLUP İNCELEME DENEMESİ: AHMED ARİF'İN *MERHABA*, *İÇERDE*, *AY KARANLIK* ŞİİRLERİNDE ÜSLUP

Şahap BULAK*

Öz

Ahmed Arif, Cumhuriyet devri Türk şiirinin kendine özgü çizgisi olan, Ahmet Haşim gibi az sayıda şiirle Türk şiirinde önemli bir yer edinmiş nadir şairlerindedir. Şiire başladığı yıllarda Garip akımı çok revaçta olmasına rağmen bu akıma sempati duymamış hatta bu akımı; şiiri gıdıklama, alay ve ucuz espriye indirgeyerek sıradanlaştırdığı için eleştirmiştir. Özgün duygu, düşünce ve imgelerle, her dönemde geçerli olan konuları; düzenli olmasa da kafiyeye, ritim, ses ve kelime tekrarı gibi müzikalite oluşturan öğelerden faydalanarak samimî ve kısa bir anlatımla şiirde kendine özgü bir çizgi oluşturmayı başarmıştır. İçinden geldiği halkın düşünce, duygu, öfke ve acılarını, sevgi ve umutla yoğurarak halkın söyleminden beslenen içten anlatımıyla şiirlerinde işlemiştir. Bu durum, onu çok sevilen ve okunan şairlerden biri yapmıştır. Ancak Ahmed Arif ve şiiri üzerine bugüne kadar yeterince bilimsel araştırma yapılmamıştır.

Bu çalışmada, Ahmed Arif'in "Merhaba", "İçerde" ve "Ay Karanlık" adlı şiirleri, kapsam olarak mikro üslup inceleme yöntemi; muhteva olarak tasvirî üslup inceleme yöntemi ile incelenmiştir. Söz konusu şiirler dil, muhteva ve sanat bakımından olmak üzere üç farklı açıdan ele alınmıştır. Önce dil olarak; ses, kelime, kelime grubu ve cümle boyutuyla daha sonra muhteva ve sanat boyutlarıyla incelenmiş, böylece Ahmed Arif'in üslubu hakkında ipuçları elde edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Şiir, üslup, Ahmed Arif, mikro üslup inceleme, tasvirî üslup inceleme.

A MICRO STYLE EXAMINATION TRIAL: THE STYLE AHMED ARİF'S POEMS *MERHABA*, *İÇERDE*, *AY KARANLIK*

Abstract

Ahmed Arif is one of few poets who has a distinctive feature, and who became one of the prominent poets with few poems like Ahmet Haşim. In the early years of poem writing, though the movement of Garip was popular, he did not show any sympathy with the movement, even he criticized the movement with his own utterances. Arif succeeded to create a distinctive style of himself in his poems by being concise and cordial. He committed the thought, sense, and fury of the society from which he came, and he merged the issues with his love and hope, which turned out a sincere style. That made him a beloved poet. However it seems that there has not been enough research on Ahmed Arif so far.

In this study, three poems of Ahmet Arif named "Merhaba, İçerde, Ay Karanlık" was selected through random sampling method, and examined their styles with micro style examination method. The poems were examined in three different perspectives: Language, Content, and Art. At first, the examination was carried out by investigating sound, vocabulary, vocabulary

* Yrd. Doç. Dr.; Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sahapbulak@gmail.com.

set, and sentence length, and then by investigating the content and art style of the poems. Therefore, it was aimed to find out cues about the style of Ahmed Arif.

Keywords: Poem, style, Ahmed Arif, micro style examination, descriptive style examination.

1. Giriş

Arapça kökenli olan “üslup” kelimesi, sözlüklerde genellikle “tarz, usul, biçem, deyiş, yöntem, yol, tavır, eda, söyleyiş, dil ve ifade, kişinin veya bir grubun ifade özelliği, bir edebî türün söyleniş hususiyeti, kelimeleri kullanış şekli, bir edebî eserin dil ve ifade yönüyle incelenmesi” şeklinde tanımlanır. Buffon, üslûbu; “Üslup insandır” diye tarif ederken Recaizade Mahmud Ekrem “Üslûb-ı beyan, aynıyla insan” şeklinde tarif etmiştir. Fevziye Abdullah Tansel: “Üslup, insanın aynıdır ve bir kimsenin bütün hususiyetlerinin damgasıdır” şeklinde (Tansel, 1975, s. 151); Ahmet Çoban ise: “Üslup; belli bir duyuş, görüş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendisine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür.” şeklinde açıklar (Çoban, 2004, s. 10). Mehmet Önal edebî üslubu, “Kelimelerin edebî eserde, şekil ve muhteva ile ilgisini de kurarak ve orijinal bir söyleyişe uzanarak kullanılmasından doğan kendine haslık” diye tanımlar (Önal, 2008, s. 33). Birçok alan ve anlamda kullanılan üslup terimi çok değişik anlamlar ihtiva etmesi de normaldir. Bu tanımların ortak noktası “üslup” teriminin “insan” kavramı ile özdeşleştirilmesidir. Bununla vurgulanan husus ise, üslûbun kişiye özgü, bireysel olmasıdır.

Dil, muhteva ve sanat gibi birbirinden farklı, aynı zamanda birbirini tamamlayan unsurlardan oluşan üslup, bireysel bir özellik taşır. Bu yüzden üslup incelemeleri belli kalıplara göre genellemeler yapılarak değil, incelenen eserdeki üslûbu oluşturan unsurlardan yola çıkılarak yapılmalıdır. Bir edebî eser incelenirken onu meydana getiren dil, muhteva, sanat, yazıldığı dönemin özellikleri, ait olduğu toplum, gelenekle ilgisi, varsa etkilendiği akımlar gibi unsurlara da dikkat etmek gerekir. Üslûbun oluşmasında metni oluşturan dil malzemesi önemli olduğu gibi, içeriğin şahsi ifadesinde sanatçının ruhsal yapısı da önemlidir. Bu yüzden edebî eserin üslup incelemesinde sanatçının kullandığı dilin yanında sanatçının ruhsal yapısı da dikkate alınmalıdır. Eserle sanatçının maddi ve manevi dünyası arasında doğrudan bir bağ vardır. Bir sanatçının eserine eğitimi, mizacı, estetik anlayışı, tecrübe ve ilgileri, sosyal konumu, deneyimleri, sahip olduğu kültür, ahlaki ve entelektüel yapısı, istekleri, onu derinden etkileyen olaylar, çocukluk anıları, istekleri, özlemleri, idealleri ve siyasi fikirleri gibi özellikleri az veya çok yansır. Sanatçı, eserinde kendi mizacına uygun bir ifade dünyası kurduğundan eser

sanatçının maddi ve manevi dünyasının önemli bir yansımasıdır. Bu yansıma, onu diğer sanatçılardan ayıran en önemli özelliktir. Bu sebeple sanatçının psikolojik yapısının bilinmesi, üslup incelemelerinde büyük önem taşır (Karabulut, 2012, s. 1).

Batıda üslup incelemeleri, 19. yüzyılın sonlarında başlamış, zamanla gelişerek yöntem ve konu bakımından çeşitlenmiştir. Yöntem bakımından önce matematik destekli üslup çalışmaları yapılmaya başlanmış, bilgisayarın icadıyla bilgisayar destekli üslup çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Çok verimli sonuçlara imkân veren matematik ve bilgisayar destekli üslup çalışmaları, günümüzde büyük mesafe kat etmiştir. Üslup çalışmaları konu bakımından sadece bir sanatçı veya eserin ayırt edici özelliklerinin belirlenmesiyle kalmamış, zamanla; bir yazara atfedilen eser veya eserlerin gerçekten ona ait olup olmadığı hususunu, bir eserin yazarının hangi özelliklere sahip olduğu ve hangi dönemde yaşadığını, iki metin arasındaki alıntı veya intihalleri, bir yazarın eserlerinin yazılış sırasını, intihar ve tehdit mektupları, e-mailler ve bilgisayar yazılımlarının muhtemel yazarlarını tespit etmek için yapılmıştır. (Coşkun, 2010, s. 73-74). Böylece yöntem ve konu çeşitliliği kazanan üslup çalışmaları daha sağlıklı ve güvenilir sonuçlar alma yolunda hızla ilerlemektedir.

Türkiye’de üslup incelemeleri, Batıya göre çok geç başlamış, henüz konu ve yöntem çeşitliliği kazanamamıştır. Matematik ve bilgisayar destekli çalışmalar daha başlamadığı gibi yapılan çalışmalar da Batı’daki çalışmaların çok gerisinde kalmıştır. Günümüzde Batı dilleri alanında üslup çalışmalarına bir yönelme olsa da bu yönelme nicelik ve nitelik bakımından çok yetersizdir. Türk Dili ve Edebiyatı alanında yok denecek kadar az olan üslup incelemeleri ise, bu alandaki araştırmacıların çabalarıyla sınırlıdır. Söz konusu çalışmalar da yöntem ve konu çeşitliliğinden yoksun olduğu için beklenen neticeleri vermekten uzaktır. Özellikle Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılan üslup incelemeleri, genellikle “dil ve üslup çalışması” olarak adlandırılmakta ve belli kalıp veya genellemelerle yapılmaktadır. Bu tür incelemelerde genellikle bir eserde kullanılan dilin anlaşılabilirliği esas alındığından üslûbu oluşturan dil dışındaki sanat ve muhteva gibi unsurlar hesaba katılmamaktadır. Üslup; dil, muhteva ve sanat gibi birbirinden farklı, aynı zamanda birbirini tamamlayan unsurlardan oluştuğu için üslup incelemelerini bu şekilde adlandırmak doğru bir yaklaşım değildir. Zira, dil üslûbun alt başlıklarından biridir.

Üslup incelemeleri, muhteva olarak “tekevvüni (oluşumcu)” ve “tasvirî” olmak üzere iki şekilde yapılır. Tekevünî üslup incelemesi; bir eserin kaynaklarını, müellifini, oluşum sürecini, bu süreçte geçirdiği değişimleri, eserin yazıldığı devrin düşünce yapısı, bu yapı

içindeki hâkim unsurları, sanatçının aile çevresi, yetişme tarzı, öğrenimi, insana ve dünyaya bakış şekli, arzuları, irsî özellikleri, cinsi durumu, olaylar karşısındaki tutumunu inceleyen üslup incelemesi türüdür (Aktaş,1973, s. 56; Çoban, 2004, s. 103). Tasvirî üslup incelemesi ise, edebî metni anlamaya ve ayırt edici özelliklerini belirlemeye dayalı dil, sanat ve muhtevayı içeren bir incelemedir. Batıda "retorik", Türk edebiyatında ise “meani”, “beyân”, “bedii” kavramlarını içeren “belâgat” olarak tarif edilir (Karabulut, 2012, s. 4). Tasvirî üslup incelemesinde, bir eserdeki kavram, hâl, fikir ve duyguyu ifadeyle vazifeli dil unsurlarının sahip olduğu; yani metnin anlamını şekillendiren duygusal, estetik, öğretici değerlerin araştırılması ve gözler önüne serilmesi esastır (Aktaş, 2002, s. 82).

Üslup incelemeleri kapsam olarak ise mikro ve makro üslup incelemesi olarak ikiye ayrılır. Mikro üslup incelemesi sanatçının sınırlı sayıda eseri üzerinde yapılan inceleme; makro üslup incelemesi ise sanatçının bütün eserleri üzerinde yapılan incelemedir. Bir sanatçının üslûbu tam olarak makro üslup incelemesiyle belirlenebilir. Fakat makro üslup incelemesi kadar geniş kapsamlı ve net sonuçlar vermese de mikro üslup incelemesi, sanatçının üslûbu hakkında önemli ipuçları verebilir.

Ahmed Arif, Cumhuriyet devri Türk şiirinin kendine özgü çizgisi olan, Ahmet Haşim gibi az sayıda şiirle Türk şiirinde önemli bir yer edinen nadir şairlerdendir. Şairin sağlığında yayımlanan ve 19 şiirden oluşan “Hasretinden Prangalar Eskittim” adlı tek şiir kitabı bugüne kadar onlarca baskı yapmış, onu en çok okunan şairlerden biri yapmıştır. Şiire başladığı yıllarda Garip akımı çok revaçta olmasına rağmen bu akıma sempati duymamış hatta bu akımı; şiiri gıdıklama, alay ve ucuz espiye indirgeyerek sıradanlaştırdığı için eleştirmiştir. Orhan Veli ve takipçilerini, Fransız şairlerinin paralelindeki birer küçük burjuva olarak görmüştür. Özgün duygu, düşünce ve imgelerle, her dönemde geçerli olan sevgi, acı, öfke, haksızlıklara direnme gibi konuları; düzenli olmasa da kafiye, ritim, ses yinelemesi gibi ses, müzik ağırlıklı öğelerden, alışılmamış bağdaştırmalardan, aktarmalardan, yinelemelerden faydalanarak samimî ve kısa bir anlatımla şiirde kendine özgü bir çizgi oluşturmayı başarmıştır. İçinden geldiği halkın duygu, düşünce ve acılarını; sevgi ve umutla yoğurarak halkın söyleminden beslenen içten anlatımıyla şiirlerinde işlemiştir. Bu durum onu çok sevilen ve okunan şairlerden biri yapmıştır. Ancak Ahmed Arif ve şiiri üzerine bugüne kadar yeterince bilimsel araştırma yapılmamıştır.

Bu çalışmada, Ahmed Arif'in rastgele seçilen “Merhaba”, “İçerde” ve “Ay Karanlık” adlı şiirleri, kapsam olarak mikro üslup inceleme yöntemi; muhteva olarak tasvirî üslup inceleme yöntemi ile incelenmiştir. Söz konusu şiirler dil, muhteva ve sanat bakımından olmak

üzere üç farklı açıdan ele alınmıştır. Önce dil olarak; ses, kelime, kelime grubu ve cümle boyutuyla daha sonra muhteva ve sanat boyutlarıyla incelenmiş, böylece Ahmed Arif'in üslûbu hakkında ipuçları elde edilmeye çalışılmıştır.

2. Üslup İncelemesi (Dil-Muhteva-Sanat)

2.1. Merhaba Şiiri

MERHABA

Gün açar,
Karın verir yağmurlu toprak.
İncesu Deresi, merhaba.
Saçakta serçeler daha çılgındır,
Bulutlarda kartal,
Daha çalımlı.
Koparır göğsünden bir düğme daha,
Tezkere bekleyen biri.
İncesu Deresi, merhaba.

Genç bayraklar vardır,
Barış düşünür,
Kuyularda işçi, mavilikleri.
Ben hepsini düşünürüm,
Yirmidört saat
Ve seni düşünürüm,
Karanlık, hırslı...
Seni, cihanların aziz meyvası
İlan-ı aşk makamından bir mısra,
Yeşerip, kımıldar içimde,
Düşer aklıma gözlerin...

Oysa murad alamam.
Oysa akdan - karadan
Bilirim, payım bu kadar...

Unutmuş gülmeyi gözbebeklerim.

Unutmuş dudaklarım öpmeyi.

İncesu Deresi, merhaba... (Hasretinden Prangalar Eskittim, s. 26-28)

2.1.1. Dil

2.1.1.1. Ses

2.1.1.1.1. Vezin

“Merhaba” adlı şiir 3 bentten oluşmuştur. 1. bent 9 dize, ikinci bent 11 dize, 3. bent 6 dizeden oluşmuştur. Şiir serbest vezinle yazılmıştır. Ahmed Arif’in döneminde hece ile şiir yazarlar olsa da serbest vezin ve serbest nazım şekli daha çok rağbet görmüştür. Ahmed Arif de “Hasretinden Prangalar Eskittim” kitabına almadığı ve lise yıllarında yazdığı ölümünden sonra yayımlanan şiirlerinde hece ölçüsüyle yazma girişiminde bulunmuşsa da sağlığında yayımladığı kitabına aldığı bütün şiirlerinde serbest vezin ve serbest nazım şeklini kullanmıştır. Cemal Süreya’dan atıfla Ahmed Arif’in şiirselliği yadsıyan Garip şiirine dönüp bakmadığını ancak onların biçim özgürlüğünden yararlandığını, öz olarak Nazım Hikmet çizgisini sürdürürken biçim olarak Garip şiirini izlediğini belirten Vecihi Timuroğlu, Ahmed Arif’in Garip şiirinden farklı olarak dizinin ezgisel etkisine sırt dönmeyerek dizeyi şiirinde geçerli birim olarak kullandığını söyler (Timuroğlu, 2009, s. 90). Ahmed Arif kendi deyimiyle “mısra”ya çok önem vermiş, bunu şiirlerinde çeşitli şekillerde dile getirmiştir: “Merhaba” şiirinde “İlân-ı aşk makamından bir mısra”, “Suskun” şiirinde “Bir mısra boyu maceram...”, “Mısra çekiyorum, haberin olsun”, “Hani Kurşun Sıksan Geçmez Gecedem” şiirinde “Ve genç bir mısradır Filinta endam...” şeklindeki dizelerden şairin dizeye verdiği önem açıkça görülür.

2.1.1.1.2. Kafiye ve Redif

Şiirde düzenli bir kafiye örgüsü yoktur. Şair şiirinde ahenk unsurları olan kafiye ve redifi kullanmış, fakat düzenli bir kafiye örgüsü kullanmadığı için bunlara tesadüf görüntüsü hâkimdir. Şiirde 1. bendin 2. dizesi ve son dizesi ile şiirin son dizesinde tekrarlanan “İncesu Deresi, merhaba...” dizesi, cümleden oluşan rediftir. Bu dize şiire ahenk katmanın yanı sıra şiirde konu bütünlüğü de sağlamıştır. Ahmed Arif şiirinde biçim açısından âşık tarzı halk edebiyatına ait özellikleri kullanmamasına rağmen bu dize âşık tarzı halk şiirinde ayak da denen ana kafiyeyi hatırlatmaktadır.

1. bendin 1. ve 3. dizeleri arasında yarım kafiye (r); 2. bendin 1. ve 2. dizeleri arasında yarım kafiye (r) yapılmıştır. Şiirin 2. bendinin 4. ve 6. dizelerinde iyelik 3. tekil kişi eki ve bir fiilden oluşan redif (-i düşünürüm) yapılmıştır. Aynı dizelerde ayrıca yarım kafiye (n) vardır. 3. bendin 1. dizesi ile 4. dizesi arasında yarım kafiye (m) yapılmıştır. Görüldüğü üzere şair düzenli olmasa da şiirde ahenk unsurları olarak kafiye ve redife başvurmuştur. Şiirinin değişik yerlerindeki redif ve kafiye şiire bir ahenk katmıştır. Cümleden oluşan redif ahengin yanı sıra şiirde konu bütünlüğü de sağlamıştır. Ahmed Arif redif, kafiye, ses, kelime ve cümle tekrarları gibi ahenk unsurlarını kullanarak şiirine ezgisel bir zenginlik katmıştır.

2.1.1.1.3. Ünlü-Ünsüz Kullanımı

Şiirde 212 ünlü ses kullanılmıştır. Bu ünlülerin içinde /a/ sesi 65 defa kullanılmıştır. Diğer ünlüler birbirine yakın sayılarda kullanılırken /a/ sesinin 65 defa kullanılması şiire ritim ve ahenk katmıştır. Ayrıca şiirde “düşünürüm, unutmuş” gibi aynı ünlüyü taşıyan kelimelerin tekrarıyla bu kelimelerdeki ünlüler bir ahenk ve müzikalite oluşturmuştur. Böylece tekrar sanatının oluşturduğu ahenk ve müzikalite bir derece daha artırılmıştır. Dudak durumuna göre 172 düz ünlü, 40 yuvarlak ünlü kullanılmıştır. Şiirin genelinde ise düz ünlülerin hâkimiyeti vardır. Çene açıklığına göre ise geniş ünlülerin daha fazla kullanıldığı görülür. Şiirde çene açıklığına göre, 127 geniş ünlü, 85 dar ünlü kullanılmıştır. Çıkış yerine göre daha dengeli bir dağılım söz konusu olsa da kalın ünlüler biraz daha çok kullanılmıştır; çıkış yerine göre 115 kalın ünlü, 97 ince ünlü kullanılmıştır.

Şiirde 289 ünsüz kullanılmıştır. Ünsüzlerin içinde 41 /r/ sesi, 24 /l/ sesi kullanılarak ritim ve ahenk oluşturulmuştur. Şiirdeki ünsüzlerin çıkış biçimine göre ötümlü ünsüzlerin hâkimiyeti vardır. Şiirde çıkış biçimine göre, 244 ötümlü ünsüz kullanılırken sadece 45 ötümsüz ünsüz kullanılmıştır. Şiirin ilk bendinde hareket ön planda olmasına rağmen genelinde bir durum olan iç dünyaya yönelme hâkimdir. Ötümlü ünsüzlerin hâkimiyetinin bunda payı olabilir. Şiirdeki ünsüzler kullanışlarına göre incelendiğinde ise, sürekli ünsüzlerin hâkimiyeti görülür. Şiirde kullanışlarına göre, 203 sürekli ünsüz, 86 süreksiz ünsüz kullanılmıştır.

2.1.1.1.4. Ahenk Unsurları

Şiirde ahenk oluşturan sanatlardan tekrar bolca kullanılmışken cinas hiç kullanılmamıştır. Şiirde 1 cümle “İncesu Deresi, merhaba...” tekrarıdan; 4 kelime “oysa, unutmuş, düşünürüm, seni” tekrarıdan tekrar sanatı yapılarak ahenk oluşturulmuştur. Cümle ile yapılan tekrar 1. bendin 2. dizesi, 1. bendin son dizesi ve son bendin son dizesinde yer alırken

kelime ile yapılan tekrirlerden 2'si dize başında “oysa, unutmuş” 1'i dize sonunda “düşünürüm”, 1'i ise biri dize başında ve biri dizenin ortasında yer almıştır. Kelimeden oluşan tekrirlerden 1'i cümle başı edatından, 2'si çekimli fiilden, 1'i 2. tekil kişi zamirinden oluşmaktadır. Şair bu tekrarları işlevsel olarak kullanmış, vurguyu ön plana çıkararak okurun buralara yoğunlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca dize başlarında yapılan tekrir İslamiyet öncesi Türk şiirinde görülen dize başındaki kafiye ve redifi hatırlatmaktadır. Şiirde /r/ ve /l/ sesi ile aliterasyon, /a/ sesi ile asonans sanatı yapılmıştır. Şair böylece şiirde tekrir, aliterasyon ve asonansla iç ahenk oluşturmuştur. Ayrıca; ses, kelime, dize tekrarları yaparak ahenk unsurunu yakalamaya çalışmıştır. Şairin en çok yaptığı tekrar kelime tekrarıdır. Şair, anlamı etkili ve canlı kılmak için de tekrarlardan yararlanmış. Genellikle aynı kelimelerden oluşan kelime ve dize tekrarlarını kullanmıştır. Şiir dilinin oluşumunda kullanılan ses, hece ve kelime uyumunun ritim, ahenk ve müzikalite oluşturması çok önem taşır. Ahmet Haşim'in şiirde muhtevadan çok musikiyi öne çıkarması ve derunî ahenk araması, Yahya Kemal'in beyaz lisan, kristalize ifade gibi arayışları, şiir dilinin söyleyişten doğan vezin, kafiye, redif, asonans ve aliterasyonu içeren orijinal bir doku oluşturduğunu gösterir (Önal, 2008, s. 30). Ahmed Arif, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal kadar olmasa da şiirde ritim, ahenk ve müzikaliteyi önemser. Bunu şiirlerinde düzenli olmasa da kafiye, redif, asonans, aliterasyon ve tekrir sanatı gibi vasıtalarla yapar. Garip akımına gösterdiği tepkinin sebeplerinden biri de Orhan Veli ve arkadaşlarının şiirde müzikalite sağlayan unsurların tamamına sırt çevirerek şiiri sıradanlaştırmasıdır (Öngören, 1970).

2.1.1.2. Kelime

Şiirde 13 Arapça, 2 Farsça ve 63 Türkçe olmak üzere toplam 81 kelime kullanılmıştır. Bu kelimeler, kelime türüne göre incelendiğinde, en çok kullanılan kelime türünün isim olduğu görülür. Şiirde 42 isim kullanılmıştır. Bu isimler; yapılarına göre 30 basit, 4 birleşik isim, 8 türemiş isimden oluşmaktadır. Varlıklara verilişlerine göre ise 3 özel isim, 39 cins isimden oluşmaktadır. Fakat bu özel isimler, aynı ismin “İncesu Deresi” tekrarından oluşmuştur. Şiirde kullanılan özel isim, yer ismidir. Varlıkların sayılarına göre 8 çoğul isim, 34 tekil isim kullanılmıştır. Topluluk ismi ise kullanılmamıştır. Varlıkların oluşlarına göre, 7 soyut 35 somut isim kullanılmıştır. Ayrıntılara önem veren yazar ve şairler eserlerinde daha fazla sıfat ve zarf kullanırken tür ve konunun da etkisiyle eserlerinde kültür, çağrışım ve muhakeme gücünü ön plan da tutan yazar ve şairler ise, eserlerinde isim ve fillerin daha sık kullanırlar (Coşkun, 2010, s. 78).

Şiirde 12 fiil kullanılmıştır. Bu fiiller; yapılarına göre, 1 türemiş fiil “koparır”, 2 birleşik fiil “murad alamam, karın verir.” ve 9 basit fiilden oluşmaktadır. Birleşik fiiller anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden oluşmuştur. Anlamlarına göre ise 11 olumlu fiil, 1 olumsuz fiilden oluşmaktadır. Tamamı haber kipleriyle çekimlenen fiillerin 2’si belirsiz geçmiş zaman, 10’u geniş zamanla çekimlenmiştir. Şiirde kullanılan fiillerde genellikle geniş zaman kipinin kullanıldığı görülür. Mehmet Kaplan’a göre geniş zaman varlıkta aynı hadiselerin tekrerr ettiğini anlattığı için kötümser bir bakış tarzına tekabül eder (Kaplan, 2005, s. 243).

Şiirde 6 sıfat kullanılmıştır. Bunlar yapılarına göre; 1 birleşik sıfat, 1 türemiş sıfat ve 4 basit sıfattan oluşmaktadır. Anlamlarına göre ise 2 niteleme sıfatı, 4 belirtme sıfatından oluşmaktadır. Belirtme sıfatları ise 2 belgisiz sıfat, 1 işaret sıfatı, 1 asıl sayı sıfatından oluşmaktadır. Şiirde 5 zamir kullanılmıştır. Bu zamirlerden biri Farsça, diğerleri Türkçedir. Yapılarına göre hepsi basittir. Anlamlarına göre ise, 3 kişi zamiri, 2 belgisiz zamirden oluşmaktadır. Şiirde 5 zarf kullanılmıştır. Bunlar anlamlarına göre; 2 miktar zarfı, 2 durum zarfı, 1 zaman zarfından oluşmaktadır. Yapılarına göre; 2 türemiş zarf, 2 basit zarf ve 1 kelime grubundan oluşan zarftan oluşmaktadır. Kelime grubundan oluşan zarf sıfat tamlamasından oluşmaktadır. Şiirde 2 isim fiil, 1 sıfat fiil ve 1 zarf fiil olmak üzere 4 fiilimsi kullanılmıştır. Şiirde 2’si cümle başı edatı olmak üzere 3 edat kullanılmıştır. Cümle başı edatları aynı kelimedenden oluşmuştur. Şiirde 1 bağlaç kullanılırken ünlem hiç kullanılmamıştır.

Şair, anlatımı güçlendirmek ve etkili kılmak için deyimlerden de yararlanmışır. Şiirinde deyimleri kalıp hâlinde ve düzenli bir şekilde kullanmıştır.

2.1.1.3. Kelime Grubu

Şiirde 27 Türkçe, 1 Farsça olmak üzere 27 kelime grubu kullanılmıştır. Farsça olan kelime grubu, isim tamlamasıdır. Türkçe kelime grupları ise; 2 birleşik fiil grubu, 8 sıfat tamlaması, 5 belirtisiz isim tamlaması, 3 bulunma grubu, 6 iyelik grubu, 1 sıfat fiil grubu, 1 sayı grubu, 1 zincirleme isim tamlaması, 1 tekrar grubu ve 1 birleşik isim grubundan oluşmaktadır.

2.1.1. 4. Cümle

Şiir 13 cümleden oluşmaktadır. Bu cümleler yapılarına göre; 3 basit cümle, 8 birleşik cümle ve 2 eksilteli cümleden oluşmaktadır. Birleşik cümleler ise, 4 sıralı birleşik cümle, 1 bağlı birleşik cümle ve 3 girişik birleşik cümleden oluşmaktadır. Yüklem türüne göre; 3 isim cümlesi, 8 fiil cümlesinden oluşmaktadır. Durumun ön planda olduğu eserlerde isim cümleleri,

hareket ve olayın ön planda olduğu eserler fiil cümleleri daha çok kullanılır. Bu şiirde fiil cümlelerinin çok kullanılması hareket ve olayın ön planda olduğunu gösterir. Şair ve yazarlar çağrışıma okuru dahil etmek için genellikle eksilteli cümleyi tercih ederler. Ögelerinin dizilişine göre; 3 kurallı, 8 devrik cümleden oluşmaktadır. Anlamlarına göre ise; 10 olumlu cümle, 1 olumsuz cümleden oluşmaktadır. Şair dizelerinde kurallı cümleden çok devrik cümleler kullanmıştır. Tek bir fiile bağlanan pek çok dizenin varlığı da dikkati çeker.

2.1.2. Muhteva

“Merhaba” şiirinde, Elmadağ’dan doğup İmrahor Vadisi’ni geçerek Ankara Çayı’na dökülen, içinde balık tutulan, adını gür ve nazlı akmasından alan İncesu Deresi konu alınmıştır. Ahmed Arif, şiir üzerine konuşmalarında, şiirin “gıdıklama, alay, ucuz bir espriden ibaret olamayacağını” ve buna karşı durmak için Garip akımına bütün kapılarını kapattığını söyler. Şiirin daha ulvi şeyleri çağrıştırmamasını savunur (Öngören, 1970). Şiirde İncesu Deresi’nin güzellikleri anlatılmamıştır. Bu dere, 1930’larda kirletilmeye başlanmış, 1940’larda ıslah çalışmalarıyla beton arasına sıkıştırılarak üzeri örtülmüştür. Bugün üzerinde yaşayan insanların bile kendisinden habersiz olduğu bir durumdadır. Güneşin doğuşuyla İncesu Deresi’nin canlılığı, çevresine verdiği yaşama sevinci ve hareketlilikle şiire başlamıştır. Gün açmış yağmurlu toprak karın vermiştir. Burada açık ifade edilmese de mevsimin bahar olduğu sezilmektedir. Kış boyu soğuktan ve açlıktan bitkin düşen serçeler bu bolluk ve güzellik karşısında daha çılgınlaşmış, bulutlar arasında süzülen kartallar daha çalımlıdır. Toprağın, derenin, serçelerin, kartalların oluşturduğu bu hareketlilikten elbette insanlar da nasibini alır. Şair burada tezkere bekleyen askeri kahraman seçmiştir. Çünkü asker özgür değildir. Hasretini çektiklerine tezkere almadan kavuşamaz. Serçeler ve kartallar nasıl sıkıntılı kış günlerinden sonra çılgın ve çalımlıysa, tezkere bekleyen asker de sevinmek, hasret çektiklerine kavuşmak ister ama kavuşamaz. Ancak bu duruma göğsünden bir düğme kopararak tepki verir. Anlatıcı da bu hareketliliğe merhaba diyerek onda neşe bulmak ister fakat sıkıntıları buna izin vermez. Ahmed Arif’in şiirinde umutsuzluk hâkim duygu gibi görünse de bu umutsuzluğun altından filizlenen bir umut vardır. Şair hem umutsuzluğu, hem de bu umutsuzluk zırhını delip geçen umut ışığını imgelerle verdiği için sırtmaz aksine şiirine kendine has bir samimiyet katar. Bu şiirde de bunu ustalıkla kullanmıştır.

2. bentte bu hareketli manzaraya merhaba diyerek kendini atan şairin doğadaki hareketliliği bütünlemek için neden insan figürü olarak tezkere bekleyen askeri kullandığı anlaşılıyor. Kendisi de hevesle yöneldiği doğa da sıkıntılılarından uzaklaşamamıştır. Barışı ve

mavilikleri düşünenler gibi kendisi de bunları düşünür ve günün her saatine buna ek olarak bir de sevgilisini düşünür. Ama tatlı hülyalar kuramaz. Cihanların aziz meyvası olarak gördüğü sevdiğini karanlık ve hırslı düşünür. Karanlık umutsuzluğu, hırslılık şairin olumsuzluklara rağmen sevdasındaki kararlılığını göstermektedir. Bu durumda olan şairin içinde ilan-ı aşk makamından bir mısraın yeşerip kımıldaması, ona sevgilisinin gözlerini hatırlatır. Böylece şair içinde bulunduğu doğadaki yaşama sevinci ve hareketlilikten kopar, iç dünyasıyla, karanlık ve hırslı sevdasıyla baş başa kalır. Şair özlemle sevdasını yaşamaktayken çaresizliği aklına gelir. Yani hayallerinde bile güzel şeyler düşünemez sevdasına dair. Şair edebiyatla başladığı şiirinde psikolojisiyle baş başa kalmıştır. Edebiyat ve psikolojinin ortak özelliği, kendilerine insanın bütününe hedef ve malzeme olarak seçmiş olmalarıdır (Emre, 2006, s. 294). Bir esere, sanatçısının eğitim, bilgi, kültür gibi yönlerinin yanı sıra psikolojik yapısı tesir eder. Yaşamı umut ile umutsuzluk arasında geçen Ahmed Arif'in psikolojisi bu şiirde kendini böyle bir bağlamda göstermiştir. Nitekim eserle sanatçının yaşamı arasında doğrudan bir ilişki vardır (Cebeci, 2004, s. 177).

3. bentte bunun sebebini açıklar. Burada “öğrenilmiş çaresizlik”¹ durumu söz konusudur. Şair aktan karadan muradını alamadığını bildiğini, payının bu kadar olduğunu belirterek içine düştüğü öğrenilmiş çaresizliği dışa vurur. Sebebi olarak da gözbebeklerinin gülmeyi, dudaklarının öpmeyi unutmamasını görür. Şair bu karamsar hava içinde hayali bırakıp gerçeğe dönmek ister ve İncesu Deresi'ne yeniden merhaba diyerek şiirini bitirir.

Şiirde genel anlamda lirik bir hava vardır. Bu lirik havaya karamsarlık hâkimdir. Bu karamsarlığı öğrenilmiş çaresizlik tamamlar. Şiirin başındaki canlı tabiat anlatımı şiire pastoral bir hava katmıştır. Sanatçılar tabiata ve içindekilere sıradan insanlarla aynı bakış açısıyla bakmazlar. Psikoloji konusunda sıradan insanların hayli ilerisinde buldukları için bilgi ve imgelerini henüz bilginin hizmetine sokulamayan kuyulardan çekip alırlar (Freud, 2001, s. 250). Şairin dünya görüşünün gereği, kuyulardaki işçinin mavilikleri düşünmesi, genç bayrakların barış düşünmesi imgeleri de ustalıklı şiire yerleştirilmiştir. Bu imgeler işlevsel olarak kullanılmıştır. Genç bayrakların barış düşünmesi, işçilerin rahatlığı simgeleyen mavilikleri düşünmesi onların özlemini yansıtır. Şair barış ve işçilerin rahatını düşünür. Çünkü toplumcu gerçekçi olduğu için bu hususlara duyarlıdır. Bunların yanında kendisinin de özlemi vardır. O

¹ Öğrenilmiş çaresizlik, organizmanın herhangi bir durumda göstermiş olduğu tepkilerin sonuca ulaşmamasından dolayı göstereceği yeni tepkilerin sonucu değiştirmeyeceğine inanıp o konuda bir daha asla başarıya ulaşamayacağını düşünerek deneme cesaretini kaybetmesidir.

da karanlık gördüğü ve hırslı olduğu sevdasıdır. Yani şair bir yandan kişisel sorunundan bahsetmekten kendini alamaz diğer yandan işçileri ve barışı düşünür. Bu şiirde; şairin mizacının, dünya görüşünün, kültür yapısının ve psikolojik yapısının izleri görülür. Şiir, ayrılık, özlem, hüznün, çaresizliğe karşı isyan, doğa sevgisi ve aşka dair özleyişlerin yer aldığı şairin iç dünyasına ait derin ipuçları ile yüklüdür.

2.1.3. Sanat

“Merhaba” şiirinin nazım şekli, serbest nazımdır. Ahmed Arif, sadece bu şiirinde değil, “Hasretinden Prangalar Eskittim” adlı şiir kitabına aldığı bütün şiirlerinde serbest ölçü ve serbest nazım şeklini kullanmıştır. Klasik ölçü ve nazım şekillerini kullanmayan Ahmed Arif, doğal olarak divan şiiri ve halk şiirindeki nazım türlerini de kullanmamıştır.

Ahmed Arif, şiirinde anlatımı güzelleştirmek, ona renk katmak için edebî sanatlardan bolca yararlanmış. Zaten edebî sanatların olmadığı bir şiirin kuru olması ve ifade gücünden yoksun kalması muhtemeldir. Çünkü mecazlarla zenginleşen dil, edebî sanatlar sayesinde eserlerde ifade genişliği, tesirlilik, güzellik, orijinallik gibi vasıflar kazanır (Kocakaplan, 1992, s. 5). “Merhaba” şiirinde 1. bentte “gün, yağmurlu toprak, dere, serçe, bulut, kartal” kelimeleri ile tenasüp sanatı yapılmıştır. “Karın verir yağmurlu toprak, serçeler daha çılgındır, bulutlarda kartal daha çalımlı” ifadelerinde teşhis sanatı yapılmıştır. “İncesu Deresi, merhaba” ifadesiyle nida ve teşhis sanatı yapılmıştır.

2. bentte “Genç bayraklar vardır, barış düşünür” ifadelerinde teşhis sanatı yapılmıştır. “yirmi dört saat ve seni düşünürüm karanlık hırslı...” ifadelerinde mübalağa sanatı yapılmıştır. “cihanların aziz meyvası” ifadesinde istiare sanatı yapılmıştır. “İlan-ı aşk makamından bir mısra, yeşerip, kıyımlar içimde” ifadeleriyle teşhis sanatı yapılmıştır.

3. bentte “akdan-karadan” kelimeleriyle tezat sanatı yapılmıştır. Böylelikle karşıt kavramlardan faydalanarak güçlü ve etkileyici bir anlatım yoluna gidilmiştir. Zira karşıt kavramların, olayların ve durumların bir araya getirilmesiyle şiirde güçlü ve etkileyici bir anlatım sağlanabilir (Aksan, 1999, s. 113). Unutmuş gülmeyi gözbebeklerim, unutmuş dudaklarım öpmeyi” ifadelerinde teşhis ve mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır. Şiirde 1 cümle “İncesu Deresi, merhaba...” tekrarıyla; 4 kelime “oysa, unutmuş, düşünürüm, seni” tekrarıyla tekrar sanatı yapılarak şiirde ahenk oluşturulmuştur. Şiirde /r/ ve /l/ sesi ile aliterasyon, /a/ sesi ile asonans sanatı yapılmıştır. Şair, bu şiirinde en çok teşhis sanatını kullanmıştır. Bu sanatla

doğada bulunan cansız varlıklara, bitkilere, hayvanlara, insana ait duygular yükleyerek anlatımına zenginlik katmıştır.

2.2. "İçerde" Şiiri

İÇERDE

Haberin var mı taş duvar?

Demir kapı, kör pencere,

Yastığım, ranzam, zincirim,

Uğruna ölümlere gidip geldiğim,

Zulamdaki mahzun resim,

Haberin var mı?

Görüşmecim yeşil soğan göndermiş,

Karanfil kokuyor cigaram

Dağlarına bahar gelmiş memleketimin... (Hasretinden Prangalar Eskittim, s. 14)

2.2.1. Dil

2.2.1.1. Ses

2.2.1.1.1. Vezin

"İçerde" şiiri tek bir bentten oluşmuştur. Ahmed Arif şiiri bentlerden oluşur; fakat onda asıl nazım birimi dize, kendi deyimiyle "mısra"dır. Şiiri oluşturan tek bent 9 dizeden meydana gelmiştir. Şiir serbest vezinle yazılmıştır. Ahmed Arif'in döneminde hece ile şiir yazarlar olsa da serbest vezin ve bent nazım birimi, serbest nazım şekli daha çok rağbet görmüştür. Ahmed Arif de şiirlerinde, döneminde rağbet gören serbest nazım ve serbest ölçüyü kullanmıştır.

2.2.1.1.2. Kafiye ve Redif

Şiirde düzenli bir kafiye örgüsü yoktur. Şair şiirinde ahenk unsurları olan kafiye ve redifi kullanmış, fakat düzensiz kafiye örgüsü kullandığı için bunlara tesadüf görüntüsü hâkimdir. Şiirde 3. dize ile 4. dize arasında iyelik 1. tekil kişi eki (-im) ile redif yapılmıştır. 4. dize ile 5. dize arasında tam kafiye (im) yapılmıştır. Ayrıca 5. dize ile 8. dize arasında yarım kafiye (m) yapılmıştır.

Görüldüğü üzere şair düzenli olmasa da şiirde ahenk unsurları olarak kafiye ve redife başvurmuştur. Şiirinin değişik yerlerindeki redif ve kafiye şiire bir ahenk katmıştır.

2.2.1.1.3. Ünlü-Ünsüz Kullanımı

Şiirde 82 ünlü ses kullanılmıştır. Bu ünlüler; 24 /a/, 19 /i/, 17 /e/, 7 /ı/, 6 /u/, 4 /ö/, 3 /o/ ve 2 /ü/ ünlüsünden oluşmaktadır. Şiirdeki ünlüler; dudak durumuna göre 67 düz ünlü, 15 yuvarlak ünlü kullanılmıştır. Şiirin genelinde düz ünlülerin hâkimiyeti vardır. Çene açıklığına göre ise geniş ünlülerin daha fazla kullanıldığı görülür. Şiirde çene açıklığına göre, 48 geniş ünlü, 34 dar ünlü kullanılmıştır. Çıkış yerine göre daha dengeli bir dağılım söz konusu olsa da az farkla ince ünlüler daha fazla kullanılmıştır. Çıkış yerine göre 40 kalın ünlü, 42 ince ünlü kullanılmıştır.

Şiirde 121 ünsüz kullanılmıştır. Ünsüzlerin içinde 16 defa /m/ ünsüzü, 16 defa /r/ ünsüzü kullanılarak ritim ve ahenk oluşturulmuştur. /m/ ünsüzünün çok kullanılması, şiirde çok kullanılan iyelik 1. tekil kişi ekinden kaynaklanmaktadır. Şiirde ünsüzler bakımından; çıkış biçimine göre ötümlü ünsüzlerin hâkimiyeti vardır. Şiirde çıkış biçimine göre, 96 ötümlü ünsüz kullanılırken sadece 25 ötümsüz ünsüz kullanılmıştır. Şiirdeki ünsüzler kullanışlarına göre incelendiğinde sürekli ünsüzlerin hâkimiyeti görülür. Şiirde kullanılışlarına göre, 89 sürekli ünsüz, 32 süreksiz ünsüz kullanılmıştır.

2.2.1.1.4. Ahenk Unsurları

Şiirde ahenk oluşturan sanatlardan tekrar bolca kullanılmıştır. Şiirde 1 cümle “Haberin var mı?” tekrarı; 5 ek “-m/im” tekrarı; tekrar sanatı yapılarak ahenk oluşturulmuştur. Cümle ile yapılan tekrar 1. dize ve 6. dizede yer almaktadır. Ek ile yapılan tekrarlardan 3’ü 3. dizede ve peş peşe gelen kelimelerde, 1’i 4. dizede, 1’i de 8. dizede yer almaktadır. Cümleden oluşan tekrar, soru cümlesinden; eklerden oluşan tekrarlara ise, iyelik 1. tekil kişi ekinden oluşmaktadır. Şair bu tekrarları işlevsel olarak kullanmış, vurguyu ön plana çıkararak okurun buralara yoğunlaşmasını sağlamıştır. Şiirde /r/ ve /m/ sesi ile aliterasyon, /a/, /i/, /e/ sesi ile asonans sanatı yapılmıştır. Ahmed Arif böylece şiirde tekrar, aliterasyon ve asonansla iç ahenk oluşturmuştur. Ayrıca; ses, ek, cümle tekrarları yaparak ahenk unsurunu yakalamaya çalışmıştır. Şairin en çok yaptığı tekrar, ek tekrarıdır. Anlamı etkili ve canlı kılmak için de tekrarlardan yararlanmış. Genellikle aynı ekten oluşan ek ve dize tekrarları kullanmıştır.

Garip öncesi döneme kadar Türk şiirinde ritim, ahenk ve müzikalite ölçü, kafiye, redif, tekrar, cinas, aliterasyon ve asonans gibi yollarla yapılmaktaydı. Garip akımı, şiirin gelenekten gelen bütün biçimsel özelliklerine sırt çevirerek şiirde söyleyiş güzelliği ve müzikaliteyi sağlayan başta ölçü kafiye ve redif olmak üzere bütün unsurlarını kaldırmıştır. Bu dönemden

itibaren kullanılan serbest nazımda belirli bir nazım düzeni, ölçü ve düzenli kafiye kullanılmamıştır. Ancak birçok şair tarafından şiirde müzikalite önemsenmiş, düzensiz kafiye, redif, tekrar, cinas, aliterasyon ve asonans gibi ses ve kelime tekrarına dayanan sanatlarla yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri olan Ahmed Ariftir.

2.2.1.2. Kelime

Şiirde 7 Arapça, 4 Farsça, 1 İtalyanca “ranza”, 1 argo “zula” 1 İspanyolca “sigara”, 17 Türkçe olmak üzere toplam 31 kelime kullanılmıştır. Bu kelimeler tür olarak; 23 isim, 3 fiil, 3 sıfat, 2 fiilimsiden oluşmaktadır. Şiirde zamir, zarf, edat, bağlaç ve ünlem kullanılmamıştır. İspanyolca “sigara” Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi “cıgara” biçimi ile kullanılmıştır. Bu kelimeler, kelime türüne göre incelendiğinde, en çok kullanılan kelime türünün isim olduğu görülür. Şiirde 7 Arapça, 4 Farsça, 1 İtalyanca “ranza”, 1 argo “zula” 1 İspanyolca “sigara”, 9 Türkçe olmak üzere toplam 24 isim kullanılmıştır. Bu isimler; yapılarına göre 22 basit isim, 2 türemiş isimden oluşmaktadır. Birleşik isim ise kullanılmamıştır. Varlıklara verililerine göre, ise tamamı cins isimden oluşmaktadır. Şiirde özel isim kullanılmamıştır. Varlıkların sayılarına göre, 2 çoğul isim, 22 tekil isim kullanılmıştır. Topluluk ismi ise kullanılmamıştır. Varlıkların oluşlarına göre, 1 soyut 23 somut isim kullanılmıştır.

Şiirde 3 fiil kullanılmıştır. Bu fiiller; yapılarına göre, 1 birleşik fiil ve 2 basit fiil oluşmaktadır. Türemiş fiil kullanılmamıştır. Birleşik fiil anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden oluşmuştur. Anlamlarına göre ise tamamı olumlu fiildir, şiirde olumsuz fiil kullanılmamıştır. Tamamı haber kipleriyle çekimlenen fiillerin 2’si belirsiz geçmiş zaman, 1’i şimdiki zamanla çekimlenmiştir.

Şiirde 3 sıfat kullanılmıştır. Bunlar yapılarına göre; 1 birleşik sıfat, 1 türemiş sıfat ve 4 basit sıfattan oluşmaktadır. Anlamlarına göre ise; 2 niteleme sıfatı, 1 belirtme sıfatından oluşmaktadır. Belirtme sıfatı ise işaret sıfatından oluşmaktadır. Şiirde 1 sıfat fiil ve 1 zarf fiil olmak üzere 2 fiilimsi kullanılmıştır. İsim fiiller kullanılmamıştır. Şair, anlatımı güçlendirmek ve etkili kılmak için deyimlerden de yararlanmışır. Şiirlerde yer alan deyimler kalıp hâlinde ve düzenli bir şekilde yer almıştır.

2.2.1.3. Kelime Grubu

Şiirde tamamı Türkçe olan 19 kelime grubu kullanılmıştır. Türüne göre kelime grupları; 1 belirtili isim tamlaması, 3 takısız isim tamlaması, 1 birleşik fiil grubu, 3 sıfat tamlaması, 9

iyelik grubu, 1 zarf fiil grubu, 1 tekrar grubundan oluşturmaktadır. Anlatıcının 1. tekil kişili yani “ben” anlatıcı olması iyelik grubunun çok kullanılmasına neden olmuştur.

2.2.1. 4. Cümle

Şiir 5 cümleden oluşmaktadır. Bu cümleler yapılarına göre; 4 basit cümle, 1 birleşik cümleden oluşmaktadır. Birleşik cümle ise, girişik birleşik cümleden oluşmaktadır. Yüklem türüne göre; 2 isim cümlesi, 3 fiil cümlesinden oluşmaktadır. Öğelerinin dizilişine göre; 2 kurallı, 3 devrik cümleden oluşmaktadır. Anlamına göre ise; 3 olumlu cümle, 2 soru cümlesinden oluşmaktadır, olumsuz cümle kullanılmamıştır. Şiirde tek bir yükleme bağlanan pek çok dizenin varlığı da dikkati çeker.

2.2.2. Muhteva

Ahmed Arif 1951’de tutuklanır. Bir süre sonra serbest kalır. Fakat bir yıl sonra tekrar tutuklanır. Yapılan yargılama neticesinde iki yıl hapis ve sekiz ay Şanlıurfa’da kamu gözetimi altında bulundurulma cezasına çarptırılır. 1955’te tahliye olup Ankara’ya döner ama sürekli polis gözetiminde olduğundan Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü’nü bitiremez, çeşitli dergilerde yazılar yazmaya başlar. Bu arada başka işler de yaparak hayatını kazanmaya çalışır. “İçerde” şiiri bir bakıma Ahmed Arif’in yaşadığı söz konusu mahkûmiyet döneminin yansımasıdır. Bu şiir isiminden anlaşıldığı üzere cezaevindeki bir mahkûm ağzından yazılmıştır. Şiirde 1. kişili yani “ben” anlatıcı vardır. Uzun süre cezaevinde kalan ve zaman mefhumunu takip etmekten yoksun bir mahkûmun yalnız yaşadığı hücrede yaşadıkları anlatılmaktadır.

Anlatıcı karşısında muhatap olarak beraber yaşadığı taş duvarı, demir kapıyı, kör pencereyi ve uğruna ölümlere gidip geldiği zulasındaki mahzun resmi muhatap alıp öfke ile karışık soru sorarak şiire başlar. Mahkûmun yastık, ranza, zincir ve zulasındaki resimle konuşmasından hücrede tek başına tutulduğu; zamandan habersiz oluşu çevresindeki nesnelere öfkeyle sorduğu sorulardan anlaşılmaktadır. Soğuk ve karlı kışların yaşandığı yerlerde baharda ilk yetişen sebze, diğer sebzelere nazaran soğuğa daha dayanıklı olan yeşil soğandır. Bu yönüyle bir bakıma baharın habercisidir. Görüşmeci muhtemelen fakir olduğundan anlatıcıya hediye olarak yeşil soğan getirmiştir. Sıradan fakat canlı ve güncel imgelerle intak sanatı yaparak yalnızlığını gidermeye çalışan şair, hapiste bile memleket hasretini terennüm etmekten geri durmaz. Yaşadığı derin acıyı hafifletmek için aradığı teselliye memleket sevgisinde bulur ve görüşmecisinin getirdiği yeşil soğan ile umudunu tazeler.

Anlatıcı zulasındaki resmin kime ait olduğunu açık söylemeden onun için ölümlere gidip geldiğini söyleyerek onu okurun tamamlamasını istiyor. Elde etmek için ölümlere gittiğine göre resimdeki sevgilisi olma ihtimali ağır basmaktadır. Muhataplarını sayıp öfkeyle karışık baştaki sorusunu tekrarladıktan sonra bu öfke ve şaşkınlığının nedenini açıklar. Görüşmecisinin getirdiği yeşil soğandan ve sigarasının karanfil kokmasından memleketinin dağlarına bahar geldiğini anlamıştır. Burada özgürlük ve memleket özlemi ustaca işlenmiştir. Zaten anlatıcı kullandığı soru cümlelerinde merak unsurunun yanında özgürlüğe olan özlemini ve kaybolup gidenler karşısında duyduğu derin hüznü ifade eder. Şiir; ayrılık, özlem, hüznün, haksızlıklara karşı isyan, aşka dair özleyişlerin yer aldığı şairin iç dünyasına dair derin ipuçları ile yüklüdür. Halkın gündelik yaşamında kullandığı dil ile insan ve memleket sevgisini şiirlerine işleyen ve özdeşim yoluyla özgürlüğe gitmek isteyen Ahmed Arif, böylece mahpusluğun kendisinde oluşturduğu travmayı hafifletmeye çalışır. Dört duvar arasındaki yalnızlık ve çaresizliğini aidiyet duygusu ve empati yeteneğiyle ortaya koyar ve üzerine titrediği memleket sevgisiyle onu özgürlükten alıkoyan sınırları ortadan kaldırır (Uludağ, 2013, s. 206).

2.2.3. Sanat

“İçerde” şiirinin nazım şekli, serbest nazımdır. Ahmed Arif, sağlığında yayımladığı bütün şiirlerinde serbest ölçü ve serbest nazım şeklini kullanmıştır. Klasik ölçü ve nazım şekillerini kullanmayan Ahmed Arif, doğal olarak divan şiiri ve halk şiirindeki nazım türlerini de kullanmamıştır. Ancak biçim olarak gelenekle bir ilgisi olmayan Ahmed Arif, şiirlerinde anlatımı güzelleştirmek, ona renk katmak için edebî sanatlardan bolca yararlanmıştır. Şair bu şiirinde de edebî sanatlardan yararlanarak anlatımını zenginleştirmiştir. “Haberin var mı taş duvar?, Haberin var mı?” sorularıyla istifham sanatı yapmıştır. İnsana sorulan soruları “taş duvar, kör pencere, yastık, ranza, zincir gibi insan dışı varlıklara sorarak teşhis sanatı yapmıştır. Aynı zamanda bu nesnelere bir seslenme de vardır. Bununla da nida sanatı yapmıştır. “Kapı-pencere-duvar, yastık-ranza, memleket-dağ-bahar-yeşil soğan-karanfil” kelimeleri arasında tenasüp sanatı yapılmıştır. “Haberin var mı?” cümlesi tekrar edilerek tekrar sanatı yapılmıştır. Böylece hem vurgu artırılmış hem de ahenk oluşturulmuştur. Yine iyelik 1. tekil kişi eki “-m / -im” peş peşe gelen ve birbirinden uzak kelimelerde kullanılarak tekrar sanatı yapılmıştır. Böylece aynı zamanda şiire ritim ve ahenk kazandırılmıştır.

2.3. “Ay Karanlık” Şiiri

AY KARANLIK

Maviye

Maviye çalar gözlerin,

Yangın mavisine

Rüzgârda asi,

Körsem,

Senden gayrısına yoksam,

Bozuksam,

Can benim, düş benim,

Ellere nesi?

Hadi gel,

Ay karanlık...

İtten aç,

Yılandan çıplak,

Vurgun ve bela

Gelip durmuşsam kapına

Var mı ki doymazlığım?

İlle de ille

Sevmelerim,

Sevmelerim gibisi?

Oturmuş yazıcılar

Fermanım yazar

N'olur gel,

Ay karanlık...

Dört yanım puşt zulası,

Dost yüzlü,

Dost gülücüklü

Cıgaramdan yanar.

Alnım öperler,
Suskun, hayın, çıyansı.
Dört yanım puşt zulası,
Dönerim dönerim çıkmaz.
En leylim gecede ölesim tutmuş
Etme gel,
Ay karanlık... (Hasretinden Prangalar Eskittim, s. 47-49)

2.3.1. Dil

2.3.1.1. Ses

2.3.1.1.1. Vezin

“Ay Karanlık” adlı şiirin 3 bentten oluşmuştur. 1. bent 11 dize, ikinci bent 12 dize, 3. bent 11 dizeden oluşur. Şiir serbest vezinle yazılmıştır. Şiirde en kısa dize tek kelimedenden oluşurken en uzun dize beş kelimedenden oluşmaktadır. Ahmed Arif'in şiirlerinde genellikle bir ya da iki kelimedenden oluşan dizeler çoğunluktadır. Bu şiirde de böyle bir durum söz konusudur.

2.3.1.1.2. Kafiye ve Redif

Şiirde düzenli bir kafiye örgüsü yoktur. Şair şiirinde ahenk unsurları olan kafiye ve redifi kullanmış, fakat düzensiz bir kafiye örgüsünü tercih etmiştir. Şiirde 1. bendin 3., 4. ve 5. dizesi arasında şart kipi 1. tekil kişi çekimi eki (-sam/-sem) ile redif yapılmıştır. Şiirin bütün bentlerinin son dizesinde tekrarlanan “Ay karanlık...” dizesiyle, cümleden oluşan redif yapılmıştır. Bu dize şiire ahenk katmanın yanı sıra şiirde konu bütünlüğü de sağlamıştır. Bu dize âşık tarzı halk şiirinde “ayak” denen ana kafiye hatırlatmaktadır.

1. bendin 3., 4. ve 5. dizesinin sonundaki 1. tekil kişi eki (-m) ile 6. dizesinin sonundaki iyelik 1. tekil kişi eki (-m) dizeleri arasında yarım kafiye (m) yapılmıştır. 2. bendin 3. ve 4. dizeleri arasında yarım kafiye (a) yapılmıştır. 2. bendin 5. ve 7. dizelerinde iyelik 1. tekil kişi eki (-ım/-im) ile redif yapılmıştır. Yine 2. bendin 9. ve 10. dizelerinde tam kafiye (ar) yapılmıştır. 3. bendin 1. dizesi ile 6. dizesi arasında tam kafiye (sı) yapılmıştır. 3. bendin 2. dizesi ile 3. dizesi arasında redif (lü) yapılmıştır. Şiirin 3. bendinin 1. dizesi ile 7. dizesi “Dört yanım puşt zulası” tekrarlanarak cümleden oluşan redif yapılmıştır. 3. bendin 4. dizesi ile 5. dizesi arasında yarım kafiye (r) vardır. Şair düzenli olmasa da bu şiirde ahenk unsurları olarak kafiye ve redife başvurmuştur. Şiirinin değişik yerlerindeki redif ve kafiye şiire bir ahenk

katmıştır. Cümleden oluşan redifler ayrıca konu bütünlüğü de sağlamıştır. Şiirin temel gücünün ritimde olduğunu söyleyerek şiirin ritmini seste arayan Mayakovski'nin aksine söz gücünün ses gücünden çok ileri olduğuna inanan Ahmet Arif şiirde ritmi sözde arar. Fakat bu bağlamda özel bir çaba sarf etmek yerine konuşma dilinde kullanılan kelime veya deyimlerden yararlanarak şiirinde söze dayanan bir ritim oluşturur. Bu ritim şiirinin temalarına nüfuz eder (Uludağ, 2013, s. 207). Şair, Mayakovski veya Nâzım şiirinde olduğu gibi mekanik olmasa da geleneksel şiirin yaslandığı kafiyeye, yineleme ve ses uyumu gibi öğeleri büyük ölçüde kullanır. Bu öğelerle oluşturduğu “oral”lık, şiirinin “alınlanabilirliği”nin büyük güvencesidir (Oktay, 1990, s. 85).

2.3.1.1.3. Ünlü-Ünsüz Kullanımı

Şiirde 182 ünlü ses kullanılmıştır. Bu ünlüler; 51 /a/, 42 /e/, 26/ı/, 24 /i/, 16 /u/, 8 /ö/, /ü/ ve 7 /o/ ünlüsünden oluşmaktadır. Şiirdeki ünlüler; dudak durumuna göre 143 düz ünlü, 39 yuvarlak ünlü kullanılmıştır. Şiirin genelinde düz ünlülerin hâkimiyeti vardır. Çene açıklığına göre ise geniş ünlülerin daha fazla kullanıldığı görülür. Şiirde çene açıklığına göre, 108 geniş ünlü, 74 dar ünlü kullanılmıştır. Çıkış yerine göre daha dengeli bir dağılım söz konusu olsa da az farkla da olsa kalın ünlüler daha fazla kullanılmıştır. Çıkış yerine göre 100 kalın ünlü, 82 ince ünlü kullanılmıştır.

Şiirde 267 ünsüz kullanılmıştır. Bu ünsüzlerden /r/ sesi 41, /l/ sesi 24 defa kullanılarak ritim ve ahenk oluşturulmuştur. Şiirdeki ünsüzlerin çıkış biçimine göre ötümlü ünsüzlerin hâkimiyeti vardır. Şiirde çıkış biçimine göre, 206 ötümlü ünsüz kullanılırken sadece 61 ötümsüz ünsüz kullanılmıştır. Şiirdeki ünsüzler kullanışlarına göre incelendiğinde; sürekli ünsüzlerin hâkimiyeti görülür. Şiirde kullanılışlarına göre, 196 sürekli ünsüz, 71 süreksiz ünsüz kullanılmıştır.

2.3.1.1.4. Ahenk Unsurları

Şiirde ahenk oluşturan sanatlardan tekrar bolca kullanılmıştır. Şiirde 2 cümle “Dört yanım puşt zulası, Ay karanlık...” tekrarından; 6 kelime tekrarından “maviye, ille, sevmelerim, dost, dönerim, benim” tekrar sanatı yapılarak şiirde bir ahenk ve müzikalite oluşturulmuştur. Ayrıca “-lü, -sam/-sem, -m” gibi eklerden oluşturulan rediflerle de ahenk oluşturulmuştur. Cümle ile yapılan tekrar 1., 2. ve 3. bendin son dizesinde yer alırken kelime ile yapılan tekrarlerden 3’ü dize başında “dost, maviye, sevmelerim” 2’si aynı dizede “ille, dönerim, benim” yer almıştır. Kelimedenden oluşan tekrarlerden 2’si isimden, 1’i kişi zamirinden, 1’i çekimli fiilden, 1’i isim fiilden, 1’i de zarftan oluşmaktadır. Şair bu tekrarları işlevsel olarak kullanmış,

vurguyu ön plana çıkararak okurun buralarda yoğunlaşmasını sağlamıştır. Dize başlarında yapılan tekrar İslamiyet Öncesi Türk şiirinde görülen dize başındaki kafiyeye ve redifi hatırlatmaktadır. Şiirde /a/ ve /e/ sesi ile asonans sanatı yapılmıştır.

Şiirde ses tekrarları, uyaklı ve ritimli söyleyişin ortaya çıkardığı ahengin şiirin beğenilmesinde anlam kadar etkili olduğunu belirten Aksan, bir ses ve anlam bütünü olan şiirin birbirinden ayrılmayacak olan bu yönleriyle etkileyici, coşku verici bir nitelik kazandığını söyler (Aksan, 1999, s. 185). Ahmed Arif, şiirde kafiye ve redifin yanı sıra aliterasyon, asonans sanatları ve ses, ek, kelime, dize tekrarları yaparak iç ahenk oluşturmuştur. Böylece şiirin anlamını etkili ve canlı kılmıştır. Şairin en çok yaptığı tekrar, kelime tekrarıdır.

2.3.1.2. Kelime

Şiirde 9 Arapça 7 farsça, 1 İspanyolca ve 2'si argo olan 64 Türkçe kelime olmak üzere toplam 81 kelime kullanılmıştır. İspanyolca "sigara" ve Arapça "hain" kelimeleri, Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi "cıgara", "hayın" biçimi ile kullanılmıştır. Bu kelimeler, kelime türüne göre incelendiğinde, en çok kullanılan kelime türünün isim olduğu görülür. Şiirde 46 isim kullanılmıştır. Bu isimler; yapılarına göre 37 basit, 9 türemiş isimden oluşmaktadır. Birleşik isim hiç kullanılmamıştır. Varlıklara verilmişlerine göre ise tamamı cins isimden oluşmaktadır. Özel isim kullanılmamıştır. Varlıkların sayılarına göre 5 çoğul isim, 41 tekil isim kullanılmıştır. Topluluk ismi ise kullanılmamıştır. Varlıkların oluşlarına göre, 4 soyut 42 somut isim kullanılmıştır.

Şiirde 14 fiil kullanılmıştır. Bu fiiller; yapılarına göre, 2 birleşik fiil "ne olur, ölesim tutmuş" ve 12 basit fiilden oluşmaktadır. Türemiş fiiller kullanılmamıştır. Birleşik fiillerden 1'i yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiil, 1'i anlamca kaynaşmış birleşik fiilden oluşmuştur. Anlamlarına göre ise 13 olumlu fiil, 1 olumsuz fiilden oluşmaktadır. Şiirdeki 4 fiil dilek kipleri, 10 fiil haber kipleriyle çekimlenmiştir. Haber kipleriyle çekimlenen fiillerden biri "durmuşsam" birleşik zamanlı olup belirsiz geçmiş zamanın şart tarzıyla çekimlenmiştir. Basit zamanlı çekimlenen fiillerin 2'si belirsiz geçmiş zaman, 7'si geniş zamanla çekimlenmiştir. Şairin bu şiirinde geniş zamanı çok kullandığı görülür. Kaplan'a göre geniş zaman varlıkta hadiselerin tekrerrür ettiğini anlattığı için kötümser bir bakış tarzına tekabül eder (Kaplan, 2005, s. 243).

Şiirde 5 sıfat kullanılmıştır. Bunlar yapılarına göre; 2 birleşik sıfat, 3 basit sıfattan oluşmaktadır. Anlamlarına göre ise 2 niteleme sıfatı, 2 belirtme sıfatından oluşmaktadır. Belirtme sıfatları ise asıl sayı sıfatlarından oluşmaktadır. Şiirde 5 zamir kullanılmıştır. Bu

zamirlerin hepsi Türkçedir. Yapılarına göre hepsi basittir. Anlamlarına göre ise, 3 kişi zamiri, 2 soru zamirinden oluşmaktadır. Şiirde 4 zarf kullanılmıştır. Bunlar anlamlarına göre; 1 miktar zarfi, 3 durum zarfından oluşmaktadır. Yapılarına göre; 2 türemiş zarf, 2 basit zarftan oluşmaktadır. Şiirde 2 isim fiil, 1 zarf fiil olmak üzere 3 fiilimsi kullanılmıştır. Şiirde 3 bağlaç, 1 ünlem kullanılmıştır. Edat ise hiç kullanılmamıştır. Şiirde kullanılan “gayrı, gibi” edatları çekim eki aldıklarından edat olmaktan çıkıp isim olmuşlardır.

Şair, anlatımı güçlendirmek ve etkili kılmak için deyimlerden de yararlanmışır. Şiirlerde yer alan deyimler kalıp hâlinde ve düzenli bir şekilde yer almıştır.

2.3.1.3. Kelime Grubu

Şiirde tamamı Türkçe olan 32 kelime grubu kullanılmıştır. Bu kelime grupları; 2 birleşik fiil grubu, 5 sıfat tamlaması, 3 belirtisiz isim tamlaması, 1 bulunma grubu, 10 iyelik grubu, 2 bağlama grubu, 3 çıkma grubu, 6 tekrar grubundan oluşmaktadır.

2.3.1. 4. Cümle

Şiir 25 cümleden oluşmaktadır. Bu cümleler yapılarına göre; 10 basit cümle, 5 birleşik cümle ve 1 eksilteli cümleden oluşmaktadır. Birleşik cümleler, 4 sıralı birleşik cümle ve karmaşık birleşik cümleden oluşmaktadır. Yüklemin türüne göre; 11 isim cümlesi, 14 fiil cümlesinden oluşmaktadır. Öğelerinin dizilişine göre; 20 kurallı, 5 devrik cümleden oluşmaktadır. Anlamlarına göre ise; 21 olumlu cümle, 2 olumsuz cümle, 2 soru cümlesinden oluşmaktadır. Şair bu şiirinde devrik cümleden çok kurallı cümleler kullanmıştır.

2.3.2. Muhteva:

“Ay Karanlık” şiirinde, birinci tekil kişili anlatıcı yani “ben” anlatıcı seçilmiştir. Anlatıcı şiirin başında sevgiliyi tasvir etmiştir. Ancak sevgiliden beklentilerinin gerçekleşmemesinin ipuçlarını içeren bu tasvir, normal bir tasvir değildir. Şairler, kelimelerin ses, şekil ve bağdaştırılma biçimlerini bilinçli olarak alışılmışın dışında kullanıp dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, özgün tasarımlar ve duygu değerleri yaratmayı amaçlar (Aksan, 1999, s. 166). Sevgilinin bütün tasviri yerine sadece gözleri seçilmiştir. Maviye çalar gözleri fakat bu deniz ya da gök mavisini olması gerekirken öyle değil yangın mavisidir. Buradaki yangın ifadesi hem anlatıcıdaki aşkın şiddetine hem sevgilinin cevrine işaret etmektedir. Anlatıcı bütün kusurlarına rağmen sevgilisini vuslata çağırılmaktadır.

Çünkü kusurları kendinindir ve başkasını ilgilendirmez. Bütün eksikliğine rağmen sevgilisinden gayrısıyla ilgilenmez ve onsuzluğa tahammülü yoktur. Bu yüzden hemen gelmesini ister.

Mehmet Emin Uludağ, Cemal Süreyya'dan atıfla, Nazım Hikmet'in şehirli, ovalardan ve düzlüklerden insanlara seslenen bir şair olduğunu, Ahmet Arif'in ise dağlı "asi" bir şair ve şiirlerinin de "oral (ağza ilişkin)" şiirler olduğunu söyledikten sonra Güneydoğu insanının yaşamından kesitlerin açıkça görüldüğü Ahmet Arif şiirinde halk türkü ve deyişlerinden esinlenen Anadolu'yu ve insanını ölesiye sevmeye şahit olunduğunu söyler (Uludağ, 2013, s. 209). Uludağ'ı bu yargıya götüren şiirlerden biri muhtemelen "Ay Karanlık" şiiridir. Bu şiirde anlatıcı gayet açık ve sade bir şekilde duygularını dile getirerek itten aç, yılandan çıplak da olsa, vurgun ve belaya uğrasa da yine sevgilinin kapısına dayanmış samimi aşkını haykırır. Sevgilisinin eşinin benzerinin olmadığını meydan okuyarak ifade etse de aslında rahat değildir. Onun sevgilisini vuslata çağırısı 2. bentte yakarmaya dönüşür. Çünkü fazla vakti yoktur. Ve yazıcılar oturmuş, fermanını yazmaktadır. Belki bir daha kavuşma fırsatı olmayacaktır. Burada şiirin başından beri ön planda tutulan aceleciliğin sebebi de ortaya çıkmış olur.

3. bentte anlatıcının bir hayal kırıklığı daha gün yüzüne çıkar. Dost yüzlü, dost gülüncüklü insanların aslında hain çiyansı olduğunu, alnını öpüp sigarasından yandığını yani onun dostu gibi gördüklerini ama aslında öyle olmadıklarını hayal kırıklığı içinde öğrenmiş, durumu dört yanım puşt zulası diye tanımlamıştır. İçine düştüğü ve bir türlü çıkamadığı bu girdâbdan ölecek kurtulmak istediğini söyler. Davet etmesi, yalvarması sevgiliyi ikna etmemiş ki son defa ona serzenişle "etme gel" der. Böylece içine düştüğü karamsarlığı ifade eder. Zaten şiire başlık seçilen "ay karanlık" ifadesi, anlatıcının içine düştüğü karamsarlık ve umutsuzluğa açık göstergesidir. Ancak anlatıcı her şeye rağmen içine düştüğü umutsuzluktan sevdasına tutunarak çıkmak ister.

Şiirde genel anlamda lirik bir hava vardır. Bu lirik havaya karamsarlık, hayal kırıklığı hâkimdir. Bu karamsarlığı ayrılık, dost diye bildiklerinin gerçek yüzünü görme tamamlar. Her türlü olumsuzluğa rağmen anlatıcı sevgisinin arkasındadır. Bu şiir; ayrılık, özlem, hüznün, çaresizliğe karşı isyan, dostların yaşattığı hayal kırıklığı ve aşka dair özleyişlerin yer aldığı şairin iç dünyasına dair derin ipuçları ile yüklüdür. Kaplan, Ahmet Arif'in "Karanfil Sokağı" şiirini değerlendirirken şairin doktrin olarak Marksizmin etkisinde kalarak devrimci ruh yapısını bu anlayıştan aldığını söyler. Doğu insanına ait korkusuzluğun bu devrimci anlayışla ilişkilendirilmesinin bölge insanına bir haksızlık olacağını ileri sürer. Ahmed Arif'i şair yapan

unsurun Doğulu oluş, Marksizm ve aşırıılık fikri değil, insana olan sevgisi ve vatan hasreti olduğunu söyler (Kaplan, 1998, s. 561-562).

2.3.3. Sanat

“Ay Karanlık” şiirinin nazım şekli, serbest nazımdır. Ahmed Arif, şiirlerinde serbest ölçü ve serbest nazım şeklini kullanmıştır. Bu şiirinde anlatımı güzelleştirmek, ona renk katmak için edebî sanatlardan yararlanmışır.

1. bentte “gözlerin... rüzgarda asi” ifadelerinde insana ait bir özellik insanın bir organına verildiğinden teşhis ve mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır. “körsem... bozuksam” kelimeleriyle tenasüp sanatı yapılmıştır. “Ellere nesi?” sorusuyla istifham sanatı yapılmıştır. “hadi gel” ifadesinde bir seslenme olduğundan nida sanatı yapılmıştır.

2. bentte “it, yılan, vurgun, bela” kelimeleri birbirleriyle ilgili olduğundan tenasüp sanatı yapılmıştır. “Var mı ki doymazlığım?, sevmelerim gibisi?” ifadelerinde soru ifadesi olduğu için istifham sanatı yapılmıştır. “Yazıcılar, yazar” kelimeleri aynı kökten türediği için istikak sanatı yapılmıştır. “N’olur gel” ifadesinde bir seslenme olduğundan nida sanatı vardır.

3. bentte “dost, puşt” kelimeleriyle tezat sanatı yapılmıştır. Bir cümle, mısra, beyit veya paragrafta aralarında anlamca karşıtlık bulunan iki sözcüğün birlikte kullanılmasıyla oluşan “karşıtlam” denilen zıtlık, metnin düşünce evreninde bir çatışmanın, uzlaşmazlığın veya ikilemin yer aldığını gösterirken aynı zamanda karşıt iki gerçek veya tezin birbirini açıklamasına yarar (Kıran, 2013, s. 433). “yüz, alın” kelimeleri birbirleriyle; “pust, hayın, çiyansı” kelimeleri birbirleriyle ilgili olduğundan tenasüp sanatı yapılmıştır. “etme gel” ifadesinde bir seslenme olduğundan nida sanatı yapılmıştır. Şiirde 2 cümle “Ay karanlık..., Dört yanım puşt zulası” tekrarıyla; 6 kelime “maviye, ille, sevmelerim, dost, dönerim, benim” tekrarıyla tekrar sanatı yapılarak ahenk oluşturulmuştur. Şiirde /a/, /e/ sesi ile asonans sanatı yapılmıştır. Şair, bu şiirinde tekrar sanatını çok kullanarak anlatıma vurgu, şiire ritim, ahenk ve müzikalite; anlatımına zenginlik katmıştır. Duygu, düşünce ve coşkuları okuyucuyu veya dinleyiciyi etkileyecek şekilde söze dökme sanatı olan şiirde dilin ses yönünü ilgilendiren kafiye, cinas, aliterasyon ve asonans gibi dilsel göstergenin gösteren kısmı ile ilgili sanatlar, bir yandan anlatıma güç ve güzellik kazandırma amacına hizmet ederken diğer yandan estetik bir haz yaratarak anlamayı kolaylaştırır ve duygu değerinin artmasına katkı sunar (Erol, 2014, s. 406).

Sonuç

Ahmed Arif'in rastgele seçilen “Merhaba”, “İçerde” ve “Ay Karanlık” adlı şiirleri üzerinde yapılan tasvirî üslup incelemesi neticesinde;

Şiirde biçime ait her şeye sırtını dönen Orhan Veli ve takipçilerine rağbet etmeyen hatta onları şiiri basitleştirdikleri için eleştiren Ahmed Arif, onların yaygınlaştırdığı biçim özgürlüğünden yararlanmış, öz olarak Nazım Hikmet çizgisini sürdürürken serbest vezin ve serbest nazımı kullanarak biçim olarak bir bakıma Garip şiirini izlemiştir. Ancak Garip şiirinden farklı olarak mısranın ezgisel etkisine önem vermiş, genellikle bentlerden oluşan şiirlerinde nazım birimi olarak mısrayı kullanmıştır.

Ahenk unsuru olarak düzenli bir kafiye örgüsüne bağlı olmayan kafiyeyi tercih eden şair, daha çok yarım kafiye kullanmıştır. Şiirlerinde ahenk unsuru olarak redifi de çok kullanan şair daha çok kelime ve cümle tekrarından oluşan redifleri tercih etmiştir. Bu tür rediflerle şiirine ahenk katmanın yanı sıra şiirinde konu bütünlüğü de sağlamıştır. Ahmet Arif, Garip şiirinden farklı olarak dizinin ezgisel etkisine sırt dönmemiş; redif, kafiye, ses, kelime ve cümle tekrarları gibi ahenk unsurlarını kullanarak şiirine ezgisel bir zenginlik katmıştır. Şiirin temel gücünün ritimde olduğunu söyleyerek şiirin ritmini seste arayan Mayakovski'nin aksine söz gücünün ses gücünden çok ileri olduğuna inanan Ahmed Arif şiirde ritmi sözde arar. Fakat bu bağlamda özel bir çaba sarf etmez. Konuşma dilinde kullanılan kelime ve deyimlerden yararlanarak şiirinde söze dayanan bir ritim oluşturur.

Şair, şiirlerinde; dudak durumuna göre düz ünlüleri, çene açıklığına göre ise geniş ünlüleri daha fazla kullanmıştır. Çıkış yerine göre ise, az farkla da olsa kalın ünlüler daha fazla kullanılmıştır. Ünsüzlere gelince; çıkış biçimine göre ötümlü ünsüzlerin; kullanılış biçimlerine göre ise, sürekli ünsüzlerin hâkimiyeti görülür. Şiirlerinin ilk bölümlerinde hareket ön planda olmasına rağmen geneline bir iç dünyaya yönelme durumunun hâkim olması ötümlü ünsüzleri çok kullanmasına neden olmuş olabilir. Sızıcı ünsüzlerden çok akıcı ünsüzleri kullanarak şiirlerine akıcılık kazandıran şair, sıkça /a/, /e/, ve /i/ seslerini çok kullanıp asonans; /m/, /r/, ve /l/ seslerini çok kullanıp aliterasyon yaparak ritim ve ahenk oluşturmuştur.

Garip öncesi döneme kadar Türk şiirinde ritim, ahenk ve müzikalite ölçü, kafiye, redif, tekrar, cinas, aliterasyon ve asonans gibi yollarla yapılmaktaydı. Garip akımı, şiirin gelenekten gelen bütün biçimsel özelliklerine sırt çevirerek şiirde söyleyiş güzelliği ve müzikaliteyi sağlayan başta ölçü, kafiye ve redif olmak üzere bütün unsurlarını kaldırmıştır. Bu dönemden

itibaren kullanılan serbest nazımda belirli bir nazım düzeni, ölçü ve düzenli kafiye kullanılmamıştır. Ancak birçok şair tarafından şiirde müzikalite önemsenmiş, düzensiz kafiye, redif, tekrar, cinas, aliterasyon ve asonans gibi ses ve kelime tekrarına dayanan sanatlarla yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri olan Ahmed Arif, şiirde ritim, ahenk ve müzikaliteye önem vermiş, bunu ölçü, düzenli kafiye gibi unsurlarla değil, düzensiz kafiye ve redif ile ses, ek, kelime ve cümle tekrarlarıyla yapmıştır. Böylece iç ahenk oluşturarak şiirinin anlamını etkili ve canlı kılmıştır. Ayrıca yaptığı ses, ek, kelime ve cümle tekrarlarıyla tekrarları işlevsel olarak kullanmış, vurguyu ön plana çıkararak okurun buralarda yoğunlaşmasını sağlamıştır.

Sade, duru ve akıcı bir dil kullanan ve kültür, çağrışım ve muhakeme gücünü ön planda tutan Ahmed Arif, şiirlerinde tasvir ve ayrıntılara fazla yer vermek yerine bunlara gerektiğinde başvurduğundan isim ve fiilleri diğer kelime türlerinden daha sık kullanmıştır. Şiirlerinde en çok kullandığı kelime türü olan isimler, genellikle, yapılarına göre basit; anlamlarına göre ise cins, somut ve tekil isimlerden; fiiller ise, yapısına göre basit fiillerden; bildirdiği eylemin niteliğine göre ise kılış ve durum fiillerinden oluşmaktadır. Şiirlerinde, daha çok varlıkta hadiselerin tekrerrür ettiğini anlattığı için umutsuz ve karamsar bir bakış açısını gösteren geniş zaman kipini kullanmıştır. Şiirlerinde fazla yabancı kelime kullanmayan şairin zaman zaman konuşma dilindeki bazıları argo sayılan kelime ve deyimleri kullandığı görülür.

Şiirlerinde hemen hemen bütün kelime gruplarını kullanan şairin iyelik grubu, isim tamlaması ve sıfat tamlamasını daha çok kullandığı görülür. İyelik grubunu çok kullanması, şiirlerinde 1. tekil kişili yani "ben" anlatıcısı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Anlatımı güçlendirmek ve etkili kılmak için şiirlerinde deyimleri kalıp hâlinde ve düzenli bir şekilde kullanmıştır.

Kısa ve özlü bir anlatımı benimseyen şair, buna uygun olarak kısa cümleler kurmayı tercih etmiştir. Bu yüzden bazı şiirlerinde tek bir fiile bağlanan pek çok dizenin varlığı dikkat çeker. Şiirlerinde kullandığı cümleler yapılarına göre incelendiğinde, çağrışıma okuru dâhil etmek için eksilteli cümlenin tercih edildiği yerler olmakla beraber basit ve birleşik cümlelerin birbirine yakın oranda kullanıldığı görülür. Anlamlarına göre olumlu cümleler; öğelerinin dizilişine göre kurallı cümleler; yüklemine göre fiil cümleleri daha sık kullanılmıştır. Durumun ön planda olduğu şiirlerde isim cümleleri, hareket ve olayın ön planda olduğu şiirlerde fiil cümlelerinin daha çok kullanıldığı dikkate alınırsa fiil cümlelerinin çok kullanılması hareket ve olayın ön planda olduğunu gösterir.

Ahmed Arif, şiirlerinde genellikle aşk, memleket sevgisi, ayrılık, özlem, hüznün, çaresizliğe karşı isyan, dostların yaşattığı hayal kırıklığı, haksızlıklara karşı direnme gibi her dönemde geçerli olan konular işlemiştir. Şiirlerine genel anlamda lirik bir hava hâkim olsa da bu lirik havaya karamsarlık, umutsuzluk ve hayal kırıklığı eşlik eder. Ancak bunların altından filizlenen bir umut ışığı vardır. Yaşamı umut ile umutsuzluk arasında geçen Ahmed Arif'in psikolojisi şiirlerinde kendini böyle bir bağlamda göstermiştir. Şair lirik bir hava içinde karamsarlık, umutsuzluk ve hayal kırıklığını ve bunları ortadan kaldıracak umut ışığını imgelerle vererek kendine özgü bir samimiyet oluşturmuştur. Bu samimiyet, şairin şiirlerine "insanın kulağının dibinde ona fısıldayan dost sesi" hüviyeti kazandırmış, onu çok okunan bir şair yapmıştır.

Şiirin gıdıklama, alay, ucuz bir espiden ibaret olamayacağını söyleyen ve bunun için Garip şiirine kapılarını kapatan Ahmed Arif, şiirin daha ulvî şeyler çağrıştırması gerektiğini savunur. Şiirlerine genellikle gerçek mekanlardan seçilmiş çoğu pastoral manzaralarla başlasa da sıradan, canlı ve güncel imgelerle kendi iç dünyasına yönelerek içinde bulunduğu doğadaki yaşama sevinci ve hareketlilikten kopar, karanlık ve hırslı sevdasıyla baş başa kalır. Bu yüzden şiirleri mizacı, dünya görüşü, kültürel ve psikolojik yapısı ve yaşadığı olayların izlerini taşıyan iç dünyasına dair derin ipuçları ile yüklüdür. Şiirlerinde değişmeyen tek şey şiirin mayası olan memleket ve insan sevgisidir.

Biçim olarak gelenekle ilgisi olmayan Ahmed Arif, şiirlerinde anlatımı güzelleştirmek ve ona renk katmak için edebî sanatlardan bolca yararlanmışır. Şiirlerinde hem dilin ses yönünü ilgilendiren tekrar, aliterasyon ve asonans gibi dilsel göstergenin gösteren kısmı ile ilgili sanatlar hem de dilin anlam yönüyle ilgili istiare, mecaz-ı mürsel teşhis, nida, mübalağa gibi dilsel göstergenin gösterilen kısmı ile ilgili sanatları kullanan şair, hem şiirlerinde anlama derinlik, anlatıma güç ve güzellik kazandırmış, hem de estetik bir hazla duygu değerini artırarak şiirlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Böylece edebî sanatlarla özgün, etkili, güzel ve ifade genişliğine sahip bir şiir dili ortaya koymayı başarmıştır.

Kısacası Ahmed Arif, her dönemde geçerli olan sevgi, acı, öfke, haksızlıklara direnme gibi konuları; özgün duygu, düşünce ve imgelerle; düzensiz kafiye, redif ile ses, kelime ve cümle yinelemeleri gibi müzik ağırlıklı öğelerden, alışılmamış bağdaştırmalardan, aktarmalardan faydalanarak konuşma dilinde kullanılan söylemlerle samimî ve kısa bir anlatımla şiirde kendine özgü bir çizgi oluşturmayı başarmıştır. Şiirlerinde halkın duygu,

düşünce ve acılarını, halkın söyleminden beslenen samimi bir anlatımla sevgi ve umutla yoğurarak işlemiştir. Bu durum onu çok sevilen ve okunan şairlerden biri yapmıştır.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1999). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (1973). Üslup meselesi. *Fikir ve sanatta hareket*. S 88. Nisan, 55-191.
- Aktaş, Ş. (2002). *Edebiyatta üslup ve problemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Coşkun, M. (2010), Üslup çalışmaları üzerine. *Nesrin inşası: Düzyazıda dil, üslup ve türler (Eski Türk edebiyatı çalışmaları V)*. İstanbul: Turkuaz, 72-83.
- Çoban, A. (2004). *Edebiyatta üslup üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Durbaş, R. (2009). *Kalbim dinamit kuyusu*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erol, K. (2014). Necip Fazıl Kısakürek'in "Muhasebe" şiiri üzerine anlambilimsel /göstergebilimsel bir çözümleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 396.
- Freud, S. (2001). *Sanat ve sanatçılar üzerine*. (çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, M. (1998). *Şiir tahlilleri-II*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). İfade vasıtalarının değişmesi. *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2012). Edebi metinlerde dil ve üslup incelemeleri ve Edip Cansever'in dil ve üslubunda psikolojik unsurlar. *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 24-28 Eylül 2012, Ankara.
- Kıran, Z. A. (2013). *Dilbilimine giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kocakaplan, İ. (1992). *Açıklamalı edebî sanatlar*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Oktay, A. (1990). *Karanfil ve pranga*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Önal, A. A. (2009). *Hasretinden prangalar eskittim*. Ankara: Metis Yayınları.
- Önal, M. (2008). Edebî dil ve üslup. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 23-47.
- Öngören, V. (1970). Ahmet Arif ile bir konuşma. *Ankara Birliği Dergisi*, Ankara.
- Özünü, Ü. (2001). *Edebiyatta dil kullanımları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Süreyya, C. (1969). *Ahmet Arif*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Tansel, F. A. (1975). *İyi ve doğru yazma usulleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Timuroğlu, V. (2009). *Ahmed Arif'in Türk şiirindeki yeri üzerine bir deneme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Uludağ, M. E. (2013). Ahmet Arif'in şiirlerinde Anadolu sevgisinin yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 49, 203-210.